

Proč volíme PSYCHOPATY

a jak to zastavit

Bill Eddy

Proč volíme PSYCHOPATY

a jak to zastavit

Bill Eddy

portál

Původní anglické vydání:

Why We Elect Narcissists and Sociopaths – and How We Can Stop!

Copyright © 2019 by Bill Eddy

Czech edition published by arrangement with Livia Stoia Literary Agency

České vydání:

Translation © Barbora Latečková, 2022

© Portál, s. r. o., Praha 2022

ISBN 978-80-262-1911-8

Obsah

Předmluva	7
---------------------	---

ČÁST I

Jak si volíme narcisty a sociopaty	14
1 Vysoce konfliktní politici	15
2 Vedení vysoce konfliktní emocionální války	34
3 Štěpení voličů do čtyř skupin	43
4 Vysoce emoční média	57
5 Falešná triáda krize	71

ČÁST II

Falešné triády krize v celosvětovém měřítku	82
6 Jak se Hitler, Stalin a Mao dostali k moci	83
7 Pohled do současného světa:	
Rusko, Maďarsko, Filipíny, Venezuela a Itálie	103
8 Od McCarthyho přes Nixona a Trumpa až ke _____? . .	127
9 Deset nejčastějších chyb při jednání s vysoce konfliktními politiky	156

ČÁST III

Jak zastavit vysoce konfliktní politiky	166
10 Vztahy jsou to nejdůležitější	168
11 Narcisty a sociopaty rovnou vyřad'te	182
12 Odhalte jejich falešné triády krize	192
13 Čím je HCP agresivnější, tím buďte vy asertivnější	202
14 Zvládněte média a falešné zprávy	209

Závěr: Udržujte si imunitu	212
Příloha A: 40 předvídatelných způsobů chování HCP	214
Příloha B: Skóre vysoce konfliktního politika	217
Příloha C: Šablona diagramu štěpení voličů do čtyř skupin . .	219
Příloha D: Falešná triáda krize – příklady ze světa	221
Poděkování	225
O autorovi	227
Poznámky	228

Mladým voličům všude na světě:
Abyste se vyvarovali chyb předchozích generací.

Předmluva

Poprvé jsem slyšel o poruchách osobnosti (a narcistech a sociopatech) v roce 1980 během svého výcviku v dětské a rodinné terapii. Otevřelo mi to oči. Ani by mě tehdy nenapadlo, že o 40 let později budu sám učit o tom, jak tyto informace souvisejí s volbou hlav našich států a lídrovstvím.

Pochopení těchto poruch mi umožnilo vypořádat se s nejproblémovějšími klienty a také s pár lidmi v mém vlastním životě. Tito jedinci se mohli zdát na první pohled rozumní a okouzující, ale opakovaně se dostávali do konfliktů s lidmi ve svém okolí a očekávali, že to za ně vyřeším. Vůbec jim nedocházelo, že se na problému podílejí sami, a nikdy nezměnili své chování – dokonce i když konflikt primárně sami vyvolávali.

V roli terapeuta jsem strávil dvanáct let, poté jsem se rozhodl profesně zaměřit na řešení sporů a v roce 1992 jsem se stal právníkem. Záhy jsem pochopil, že právě poruchy osobnosti vyvolávají mnoho právních sporů a nevedou k ničemu dobrému. Pro většinu právnických profesionálů byly poruchy osobnosti velkou neznámou a často o nich vůbec neslyšeli. Klienti s těmito poruchami se pouštěli do nekonečných sporů; jejich problémy se přitom časem zhoršovaly a přiváděly je zpátky do soudních síní. Neinformovaní právní profesionálové celou situaci jen zhoršovali.

Snažil jsem se kolegům vysvětlit, že mnoho lidí s poruchami osobnosti má naučený zvyk obviňovat druhé, v hlavě neustále nosí seznam nepřátel a často jsou nezvladatelně

agresivní, jako by neměli žádné hranice. A že potřebují tyto hranice nastavit, ne vytvářet příležitosti k obviňování druhých.

Jenže právníci mi na to odpovídali: „Jaké poruchy osobnosti? Tohle nezkoušej, Bille. Říkáš to jenom proto, abys vyhrál ten případ.“ A soudci říkali: „Nechápu, jak je tato informace relevantní pro právní spor.“ Odborníci v oblasti duševního zdraví zase tvrdili: „Hlavně o těchto poruchách nemluvte před soudem. Bude to stigmatizovat lidi, kteří je mají.“ Těmto profesionálům to nedocházelo.

Zjistil jsem, že je nad mé síly v pěti nebo deseti minutách problematiku objasnit, takže jsem nakonec napsal knihu, kterou jsem dokončil v roce 2003. Nedařilo se mi však najít vydavatele, všichni mi tvrdili, že pro knihu není trh a že to nikoho nebude zajímat. V tu dobu mi kamarád, který se učil vytvářet webové stránky, jednu stránku vytvořil. S pomocí této stránky jsem byl schopen knihu vydat vlastním nákladem a prodávat ji prostřednictvím internetu.

Velmi rychle jsem zjistil, že kniha spolu s webovým odkazem zafungovala a informace se začaly šířit. Začal jsem dostávat požadavky ze všech možných koutů země, abych o problému mluvil se skupinami právníků, soudců, mediátorů, terapeutů a mnohými dalšími.

Učil jsem je, že vysoce konfliktní právní spory se nedějí jen tak. Jsou *poháněny* lidmi s *vysoce konfliktní osobností* neboli *vysoce konfliktními lidmi* (*High Conflict Personalities*, HCP). Nakonec se na mě začali obracet také pracovníci s lidskými zdroji, federální agentury, soudní vymahači, nemocnice, univerzity, komunitní spolky i zastupitelé na radnicích, abych jim objasnil bizarní a nepředvídatelné chování oněch problematických jedinců, kteří z nich vysávají čas, energii a zdroje. Vysvětlil jsem jim, že vysoce konfliktní chování lze poměrně snadno předpovědět, jakmile se naučíte rozpoznávat varovné signály, a že je jednoduché se jejich vzorce naučit.

Začal jsem vyučovat svou teorii o HCP a vymyslel jsem i metody pro zklidnění a vyřešení konfliktů s HCP. Po jednom z tréninků pro soudce mi organizátorka školení Megan Hunterová navrhla, abychom nadále školili spolu. V roce 2008 jsme pak spolu založili *Institut vysoce konfliktního chování*. Díky zvýšenému povědomí o mých aktivitách jsem začal přednášet po celém světě, hlavně odborníkům, ale i obyčejným lidem, kteří s HCP zápasili v běžném životě. Brzy nato jsme své služby posílili o dvanáct dalších školitelů a vytvořili jsme internetovou verzi školení.

Úžasně bylo, že vzorec HCP skutečně fungoval všude stejně. Kladl jsem si otázku, jestli to snad není tím, že HCP přibývá. Lidé, kteří o vysoce konfliktním chování slyší poprvé, většinou reagují zhruba následovně (v různých obměnách): „Kéž bych o tom věděl dříve.“, „Nemůžu věřit tomu, že mě tak dlouho podváděli.“ a „Netušil jsem, jak jsou nebezpeční.“

Okolo roku 2010 to vypadalo, že politické napětí vyústí ve vážný konflikt. Zdálo se, že se hrubost mezi liberály a konzervativci objevuje po celém světě. Populismus a autoritářské vlády jen bujely. Zkoumal jsem, zda tito populističtí politici nejsou náhodou také HCP. Mnoho z nich totiž mělo, jak se zdálo, povědomé osobnostní rysy.

Začal jsem přemýšlet, jak by bylo možné poučit všechny voliče o poruchách osobnosti a jejich destruktivnímu potenciálu v politice. Uvědomil jsem si, že prožívám tytéž pocity jako před dvaceti pěti lety, kdy jsem začínal v oblasti práva. Zatímco se mi v hlavě pomalu rodila myšlenka, že napíšu tuto knihu, ptal jsem se sám sebe, jestli by ji lidé také odbyli tím, že povaha lidí nehraje v současném světě žádnou roli nebo že se jen snažím pomoci svému oblíbenému kandidátovi a jsem zaujatý. Teď, po napsání knihy, to brzy zjistím. Nevadí mi, že kniha vyvolá takové diskuse. Přeji si jen to, aby lidé alespoň *přemýšleli* o osobnostní dynamice, místo aby na ni jen reagovali.

O této knize

Tato kniha se zaměřuje na krajní případy, ale základní vzorce, které jsou na nich demonstrovány, se dají použít na HCP lídry na všech úrovních vládnutí, v různých patrech obchodu a lidských společenství. Knihu jsem rozdělil na tři části.

Část I: Jak si volíme narcisty a sociopaty

První část knihy pokrývá vzorce chování vysoce konfliktních politiků. Ukazuje, jak jejich narcistické a sociopatické rysy mohou být extrémně nebezpečné a záludné, ale že je možné je poměrně brzy odhalit (kapitola 1). Dále popisují *emocionální válku*, kterou vedou HCP: jak svádějí, útočí a poté rozdělují a ovládají celé komunity a národy (kapitola 2). To je umožněno tím, že voliči mají tendenci se dělit do čtyř skupin, které mezi sebou v reakci na emocionální válku neustále bojují. Jsou to *loajální stoupenci HCP, znepokojení odpůrci HCP, politicky umírnění voliči a nevoliči* (kapitola 3).

Dále se věnuji tomu, jak *vysoce emoční média* přitahují vysoce konfliktní politiky stojící na okraji společnosti, čímž je dostávají do vedoucích pozic po celém světě. Poselství emocionální války je tak tisíckrát umocněno a dostane se k milionům lidí (kapitola 4). V závěru vysvětluji, že nejskrytější zbraní narcistů a sociopatů je opakovaně lidem předkládat báchorky o *falešné triádě krize* („Odehrává se strašlivá krize způsobená strašnými padouchy, která vyžaduje, aby ji vyřešil superhrdina – já!“), což je jediný způsob, jak se mohou voličům prodat, protože postrádají schopnosti pro řešení skutečných problémů (kapitola 5).

Část II: Celosvětová falešná triáda krize

Ve druhé části knihy vám předložím jedenáct příkladů, jak byla falešná triáda krize opakovaně používána vysoce konfliktními politiky v uplynulých sto letech, aby jim zajistila neomezenou moc. Nejprve rozeberu výjimečné historické příklady, jakými

byli Adolf Hitler, Josif Stalin a Mao Ce-tung, včetně toho, jak se jejich osobnosti vyvíjely a jak se dostávali k moci (kapitola 6). Poté se zaměřím na pět současných zvolených lídrů z různých částí světa, kteří své země řídí jednoduše autoritářským stylem, přičemž používají stejné strategie (kapitola 7). Následně se ponořím do příkladů z americké historie, které tomuto vzorci odpovídají: Joseph McCarthy, Richard Nixon a Donald Trump (kapitola 8). Na konci shrnu klíčové chyby, k nimž ve všech těchto případech došlo (kapitola 9).

Část III: Jak vysoce konfliktní politiky zastavit

Třetí část se věnuje tomu, jak ukončit tento vzorec předávání moci HCP. Nejprve vysvětlím metodu budování vztahu mezi různými voličskými skupinami, když došlo k jejich oddělení (kapitola 10). Dále rozvedu, jak vysvětlit vzorce HCP politickým stranám vybírajícím své kandidáty, jejich agitátorům a individuálním voličům, kteří chtějí tuto otázku probírat s dalšími voliči (kapitola 11). Následně vysvětlím, jak může kdokoli ostatním odhalit falešné triády krize, vyráběné vysoce konfliktními politiky (kapitola 12). Zdůrazním, jak je důležité být stejně asertivní, jako je vysoce konfliktní politik útočný, aby seablokovalo jeho neomezované agresivní chování údernějším sdělením, které se předkládá *fakticky a opakovaně*, s pozitivním emočním zabarvením (kapitola 13). Nakonec ukážu, jak mohou jedinci i zpravodajské kanály analyzovat falešné zprávy, abychom už přestali věnovat pozornost HCP a jejich emocionálním válkám a falešným krizím, a předkládali naopak užitečné informace o skutečných problémech a řešeních (kapitola 14).

Závěr a přílohy

V závěru zopakuji, jak je důležité zůstat ostražitý vůči HCP v politice, a v přílohách nabídnu jednoduché návody, které pomáhají rozpoznat jejich vzorce a způsoby manipulace.

Varování

Informace o osobnostních vzorcích uvedených v knize vás mohou přimět přemýšlet o konkrétních osobách, které znáte. *Prosím, neříkejte jim, že jsou podle vašeho názoru HCP ani že mají narcistickou nebo sociopatickou osobnost.* Situaci by to jen zhoršilo, ať už byste měli pravdu, nebo ne. Nechte si tento názor pro sebe a naučte se, jak můžete přizpůsobit své vlastní chování, abyste s nimi jednali účinněji.

Pokud však budete mluvit s druhými o nějakém veřejném činiteli nebo o někom, kdo chce být zvolen do mocenské pozice, může být naopak velmi užitečné, pokud řeknete, že danou osobu považujete za vysoce konfliktní osobnost. Následně můžete objasnit, proč to ve vás vzbuzuje takové obavy, a popsat varovná znamení a vzorce, které lze rozpoznat.

Možná vás napadne, že vy sami některé takové vzorce chování používáte. Stává se to běžně, když se lidé s informacemi o vysoce konfliktních osobnostech setkají poprvé. Je zdravé reflektovat vlastní chování (což je lidem s vysoce konfliktní osobností cizí) a uvažovat o jeho změně, pokud budete mít dojem, že je problematické (což tyto osoby také nikdy nedělají). Pokud budete i nadále znepokojeni čímkoli, co je v této knize uvedeno, doporučuji, abyste to probrali se svým terapeutem.

Má obava i mé přání

HCP politici mají stejný vzorec chování jako HCP pohybující se v běžných sférách života, jenže mohou mnohem více zraňovat a klamat lidi ve velkém. Proto je tato kniha tou nejdůležitější, kterou jsem kdy napsal. Chci, aby lidé pochopili, jak vážnému problému čelíme.

Největší hrozbou lidstva a demokracie jsou narcističtí a sociopatičtí HCP politici, bez ohledu na politickou příslušnost

(nezáleží na tom, zda jsou na krajní pravici, či levici). Stojí nad politikou a mimo ni, a kvůli svým extrémním osobnostem právě oni způsobili většinu lidského utrpení v dějinách – zvláště v posledním století. A nezdá se, že by byl konec na obzoru. Sami při čtení knihy pochopíte, že jsou dnes podmínky stejně příznivé jako v minulosti.

Přesto cítím naději, a to ze tří důvodů:

- Úspěšně jsme učili desítky tisíc právnických profesionálů o problematice HCP, jak HCP včas rozpoznat, jak je zvládnout, jak jim nastavit hranice a jak pomoci vyřešit jejich spory.
- Jak jsem v knize popsal, v posledních sto letech neměli HCP lídři podporu většiny obyvatelstva. Pokud bude většina informovaná a organizovaná, lze tudíž HCP zastavit – což se také velkou část dosavadních dějin dařilo.
- Chování HCP má jednoduché vzorce, které se můžete snadno naučit a vysvětlit druhým. Lidé se tyto vzorce rádi učí znát a rozpoznávat. Jakmile se to naučí, jednají s HCP mnohem efektivněji a sebevědoměji, místo aby jejich nebezpečné chování stupňovali a tím zpravidla celou situaci pro všechny zhoršili.

Vy a já

Na stránkách knihy mluvím o vás, sobě i nás. Je to styl, který je mi blízký, ale také ze zkušenosti vím, že musíme spolupracovat, abychom s vysoce konfliktními lidmi dokázali účinně jednat. Představte si svět, ve kterém nedovolíme vysoce konfliktním lídrům získávat moc, vytvářet chaos a způsobovat krveprolití, a místo toho uvolníme cestu slušným lídrům, aby spojili síly a vyřešili skutečné problémy. Už toho víme hodně o tom, co na HCP zabírá a co ne. Stačí, abychom co nejvíce rozšířili tyto informace. Proto bychom měli začít – nevíme totiž, kolik nám zbývá času.

Jak si volíme narcisty a sociopaty

Narcisté a sociopati jsou dva nejpodmanivější a zároveň nejzákeřnější typy osobnosti na světě. Zpravidla se zaměřují na manipulaci osobami ve svém okolí. Avšak ti z nich, kteří vstoupí do politiky, představují velké nebezpečí. Chtějí se dostat úplně nahoru a vládnout druhým – a mají neukojitelnou touhu po čím dál větší moci. Přesto jsou vzorce jejich chování neobyčejně předvídatelné, stejně jako jejich dramatické, a svým způsobem i nevyhnutelné pády. Jak se stane, že jsou zvoleni? Přesněji řečeno, proč je *my* volíme? Ano, mluvím o nás všech. Vysvětlím to v následujících pěti kapitolách první části knihy.

Vysoce konfliktní politici

Tuto knihu jsem napsal, abych vám pověděl, co vím o osobnostních vzorcích vysoce konfliktních lidí (*High Conflict Personality*, HCP), když se stanou vysoce konfliktními politiky. Varovat ostatní před HCP a radit, jak se k nim chovat, se stalo součástí mé celoživotní práce. V této knize vám chci popsat, jak nebezpeční a mimořádně zákešní (prolhaní a nepoctiví) mohou být a jak svým chorobným jednáním pokaždé rozdělují společnost. Vzorce jejich chování je však možné včas vypozorovat – a vyhnout se tomu, že si je zvolíme a vložíme jim do rukou své životy.

Rád bych přesto podotknul, že toto *není* kniha o politice. Vysoce konfliktní politici mohou být republikáni, demokraté, libertariáni, nezávislí, liberálové nebo konzervativci. Najdou se mezi starosty, senátory a hlavami zemí po celém světě. Bývají voleni i do vedení městských zastupitelstev, školských rad nebo společenství vlastníků. Jsou vysoce konfliktní proto, že u nich lze vypozorovat určitý *vzorec*: namísto toho, aby spory v klidu zvládli a vyřešili, naopak zvyšují jejich intenzitu a prodlužují je. Polarizují komunity, ničí životy tisíců (někdy i milionů) lidí, plýtvají společnými zdroji a vedou války proti domnělým nepřítelům – verbálně, žalobami, někdy i násilím.

Celosvětový trend

Chtěl bych rovněž zdůraznit, že tato kniha se nezaměřuje na jednoho vybraného politika, třeba Donalda Trumpa, třebaže je učebnicovým příkladem vysoce konfliktního politika a je

v knize zmíněn i jako jeden z příkladů. Trumpem to jenom začíná; je vrcholem ledovce, ukazatelem celosvětového trendu ve volbách, který se za posledních třicet let uchytil a bude se ještě stupňovat, dokud se dostatečný počet voličů nenaučí rozpoznávat varovné signály vysoce konfliktních politiků a nezastaví je.

Síla osobnosti

Co všechno může napáchat jedna taková osobnost? Podívejme se, co říkají historikové:

Války a (...) monstrózní vraždění ve 20. století mohou být přiřčeny na vrub osobnostním rysům tří mužů.¹

Tito tři muži byli Adolf Hitler, Josif Stalin a Mao Ce-tung. Hitler byl zodpovědný za minimálně 55 milionů úmrtí (zapříčiněných jak druhou světovou válkou, tak holocaustem), Stalin za 20 milionů životů a Mao za minimálně 40 milionů.² Byly jimi řízené války, hladomory a genocidy bez ohledu na jejich osobnosti nevyhnutelné? Poslechněme si názor dalších historiků:

Bez Adolfa Hitlera by třetí říše téměř jistě nevznikla. Jeho osobnost lze popsat jako **démonickou**, s železnou vůlí, až nepřirozeným instinktem a chladnokrevnou bezohledností, na druhé straně také s pozoruhodným intelektem, bujnou představivostí a až neuvěřitelnou schopností odhadnout lidi a situace. Až ke konci Hitler své schopnosti přecenil – to už byl opilý mocí a úspěchem.

Jak řekl Friedrich Meinecke, přední německý historik: „Je to jeden z nejlepších příkladů, jak se životem národa zamává výjimečná a dopředu nevypočitatelná **síla jediné osobnosti**.“³ (zvýraznil autor)

Podobně i další historikové:

O druhé světové válce F. H. Hinsley napsal: „Historikové téměř jednohlasně tvrdí, a to po právu, že... příčinami druhé světové války byly ambice a osobnost Adolfa Hitlera.“ Keegan souhlasí: „**Válku si opravdu přál pouze jediný Evropan – Adolf Hitler.**“⁴ (zvýraznil autor)

Podobné závěry lze učinit o Stalinovi a genocidě, kterou způsobil v Rusku a na Ukrajině kvůli násilné kolektivizaci zemědělských statků. To uměle vyvolalo hladomory vedoucí ke smrti více než čtyř milionů Ukrajinců a ještě většího počtu Rusů.⁵ Stalinova manželka dokonce kvůli bezohlednému politickému jednání svého muže spáchala sebevraždu.⁶

Není pochyb o tom, že kolektivizační šílenství bylo nařízeno Moskvou, tedy uloženo „shora“, a že to byla **Stalinova vlastní politická iniciativa**, kterou poprvé zformuloval během své cesty na Sibiř na konci roku 1928.⁷ (zvýrazněno v originálu)

Ve stejném duchu započal Mao kolektivizační úsilí v Číně a pojmenoval ho Velký skok vpřed.

Aniž by si připouštěl mnohé signály, že ve skutečnosti je jeho Velký skok vpřed spíše velkým skokem vzad, Mao byl iniciátorem hladomoru, který zabil dvacet až třicet milionů lidí.⁸

Zmíněný hladomor a kulturní revoluce pramenily ze stejného zdroje:

Pokud jde o Čínu, jen těžko si lze představit, že by se rekordní hladomor Velkého skoku vpřed vůbec uskutečnil, kdyby

nebylo **Maových šílených plánů...** Hlavní zodpovědnost za kulturní revoluci – hnutí, které postihlo desítky milionů Číňanů – leží na jednom muži. **Bez Maa by se kulturní revoluce neuskutečnila.**⁹ (zvýraznil autor)

Příčiny politického konfliktu

Možná si stejně jako dřív já sám i vy lámete hlavu, zda nebývají politické problémy spíš důsledkem historických sporů bublajících pod povrchem, rasovou a etnickou nenávistí, nebo třeba ekonomickými problémy. Nebo snad tím vším dohromady? Je to však daleko prozaičtější.

Například v Africe mezi lety 1960 a 1979, kdy mnoho bývalých kolonií získalo nezávislost na svých evropských dobytých, žilo vedle sebe nejméně sto šedesát etnických skupin a vůbec nebylo vyloučeno, že mezi nimi dojde k násilí, ať už v podobě nepokojů, občanských válek, či genocid. Navzdory tomu násilí zasáhlo pouhé 1 % z nich.

Na konci osmdesátých let se rozpadl Sovětský svaz a celkem 45 etnických skupin se poté mohlo zapojit do ozbrojeného konfliktu. Historikové spočítali, že pouze 4,4 % této potenciální etnické nenávisti vyústilo v ozbrojený konflikt.¹⁰

Po rozpadu Sovětského svazu se Jugoslávie v devadesátých letech rozdrobila na menší státy. Následovaly jugoslávské války, které byly neobvyklé z jednoho důvodu: zapojení klíčoví lídři měli evidentně vysoce konfliktní osobnosti a vystupňovali konflikty na místech, kde spolu lidé předtím koexistovali, až v násilnou genocidu. Později byli obviněni z válečných zločinů Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.¹¹ Vypukly by zmíněné války, nebýt těchto zjevných HCP lídrů?

Možná jste si položili otázku, zda náhodou nebyly tyto země vysoce dysfunkční už předtím, a že tedy možná stačilo

HCP politikovi škrtnout onou pověstnou zápalkou a celá země se ocitla v plamenech. Nebyla situace v těchto zemích mírně řečeno nestandardní již dříve? Nebyly například ekonomické problémy Německa po první světové válce a krach globální burzy těmi hlavními silami, které pomohly Hitlerovi k vzestupu? Ne tak docela. Níže uvádím, jak jeden americký reportér, dlouhodobě vyslaný do Německa, popsal typického nacistu v roce 1932 – v době, kdy se Hitler dostával k moci:

Byl to muž krátce po třicítce, obyvatel města z nižší střední třídy, bez středoškolského vzdělání... předtím, než se připojil k národním socialistům (nacistům), neměl politickou příslušnost a nebyl členem žádné veteránské nebo polovojenské organizace... Byl silně nespokojený s republikánským režimem v Německu, ale **proti Židům nic neměl. Jeho ekonomická situace byla zajištěná**, nemusel ani jednou změnit povolání, práci nebo místo pobytu a nebyl nezaměstnaný.¹² (zvýraznil autor)

Z toho lze vyvodit, že ani chudoba není nutně spouštěčem politického konfliktu. Je zřejmé, že Hitler své podporovatele nezískával z řad těch nejchudších nebo těch, kdo trpěli největšími předsudky. Přestože antisemitismus existoval v Evropě po staletí, Hitler *naučil* německý lid nenávidět Židy v dosud nevídané míře. Jako kulturní vůdce národa byl schopen přimět německý lid, aby smýšlel jako on – primárně pomocí proslovů, které byly rozhlasem vysílány v německých domácnostech, a také prostřednictvím filmů z jeho veřejných shromáždění, které převládaly v německých kinech. Hrál na notu lidového „strachu, pocitů krivdy a různých předsudků obratněji než kdokoli jiný“.¹³

Tři klíčové otázky

Když jsem pro tuto knihu sbíral materiál o politických konfliktech – velkých i méně rozsáhlých –, objevily se postupně tři klíčové otázky ohledně síly osobnosti, které jsou relevantní i pro dnešek:

- Může jeden vysoce konfliktní politik přeměnit dobře fungující komunitu nebo národ v celek, který je extrémně polarizovaný? Pokud ano, jak se to stane?
- Může v dobách míru jeden vysoce konfliktní politik dovést svou zemi k válce, hladomoru a genocidě? Pokud ano, jak se to stane?
- Můžeme zastavit vysoce konfliktní politiky, než se dostanou příliš daleko?

Během rešerší a následně i psaní této knihy jsem se pokusil na tyto otázky odpovědět. Abyste odpovědím porozuměli, musím vám nejprve blíže popsat osobnostní vzorce HCP, narcistů a sociopatů a to, jak odlišně od ostatních smýšlejí o konfliktu. Popíšeme si také, co se stane, když se tyto tři osobnostní typy spojí v jedné osobě.

Co znamená mít vysoce konfliktní osobnost?

Naše individuální *osobnost* je charakterizována tím, jak běžně myslíme, cítíme a jednáme. Když se většina z nás dostane do konfliktu, naší přirozenou tendencí je pokusit se ho vyřešit. Byl jsem svědkem snad stovek hádek lidí s vysoce konfliktní osobností a opakovaně jsem viděl, že u nich je to naopak. *Myslí si*, že všechny vztahy jsou bytostně nepřátelské; neustále *se cítí* ohroženi, jako by byli něčí nepřátelé (i když nejsou); a často pak *jednají* mimořádně nepřátelsky.

Následkem toho mají téměř v každé situaci tendenci vyvolávat jeden zbytečný konflikt za druhým, protože *si myslí*,

že konflikty kolem nich existují. *Cítí se* být ve válce se světem a tyto pocity projikují do ostatních.

Co hůř, nemají vůbec zájem, aby se konflikty vyřešily. Obvykle je proto jenom zhoršují; nezáleží jim na tom, kolik dalších lidí zraní nebo zda se nezraní víc i oni sami.

Lidé s vysoce konfliktní osobností jsou vnitřně puzeni (byť nevědomky) ovládat, odstranit z cesty nebo zničit své domnělé nepřátele. Ve finále kopou jámu sobě samým, což nejsou schopni vůbec dohlédnout. Přestože je každý vysoce konfliktní člověk jedinečný, všichni HCP sdílejí poměrně omezený vzorec chování, zahrnující čtyři následující charakteristiky:

Vzorec chování vysoce konfliktní osobnosti:

- Jsou zaměstnáni hledáním viny u druhých (mají své „terče obviňování“).
- Černobílé myšlení a řešení situací (všechno, nebo nic).
- Nezvládnuté nebo intenzivní emoce.
- Extrémně negativní projevy chování, které jsou cizí 90 % ostatních lidí.

HCP se také vyznačují rysy jedné či více druhů poruch osobnosti. Poruchy osobnosti bývaly skrytými duševními onemocněními, o kterých většina lidí donedávna nevěděla, protože postižení lidé fungují většinu času normálně. Ve skutečnosti 1) mají narušené vztahy, 2) nereflektují vlastní chování, 3) nezmění se. Kvůli těmto třem charakteristikám se dřív nebo později ukáže, že být v jejich blízkosti je poměrně obtížné.

Průzkumy sice naznačují, že osob s poruchou osobnosti je zhruba 15 % dospělé populace,¹⁴ domnívám se však, že HCP je z nich pouze zhruba 10 %. Ne všichni lidé s poruchou osobnosti jsou natolik zaměstnáni terčí obviňování a ne všichni HCP mají poruchu osobnosti; ale všichni HCP vykazují některé

charakteristiky poruch osobnosti, jako jsou narcismus nebo sociopatie.

HCP se kvůli svému kompulzivnímu chování opakovaně dostávají do situací, ze kterých nevycházejí dobře. To je důvod, proč v konfliktních situacích nakonec uvíznou. Nesnaží se vůbec změnit nebo se zlepšit, a to ani tehdy, když jsou oni sami hlavní, nebo dokonce jedinou příčinou daného konfliktu.

Postrádají vhled do svého vlastního vysoce konfliktního chování, takže když se věci nedaří, jsou čím dál defenzivnější a útočí na své okolí: na své *terče obviňování*.

Často proto nemají žádné opravdové přátele a ve svém okolí mají špatnou pověst. To jsou přesně ti příšerní sousedé, kteří vám vyhrožují fyzickým napadením nebo vám otravují život neustálými stížnostmi. Jsou to vaši spolupracovníci, šéfové a obchodní majitelé, se kterými je obtížné vyjít. A samozřejmě to mohou být i členové vaší rodiny.

HCP jsou všude, ale většina z nás si o takových lidech pomyslí, že jsou to prostě hlupáci – izolovaní od lidí, vztekli a špatně přizpůsobiví jedinci. Nerozpoznáme v jejich chování vzorec. Neuvedomíme si, že HCP jsou příčinou mnoha dnešních problémů a že je jich mezi námi tolik.

Najdeme je v každé zemi a v každé kultuře. HCP nejsou jenom americkým nebo snad výhradně západním problémem; jsou problémem celého lidstva a tento problém rok od roku nabývá na intenzitě. Pokud nežijete někde sami, odříznutí od civilizace, nemůžete se takovým lidem vyhnout.

Mimořádné osobní kouzlo a přesvědčivost

Další překvapivý a význačný aspekt HCP umožňující jim snadno získat, co chtějí, je to, že umějí být mimořádně okouzlující, přesvědčiví a charismatičtí. Nebo tak alespoň zprvu působí na ostatní. Jakmile se druhým ocitnou nablízku nebo

vznikne nějaký konflikt, fasáda spadne a oni se ukážou v pravých barvách. Pokud se chcete podívat, jak velkou měrou jsou HCP předvídatelní, nalistujte si přílohu A: 40 předvídatelných vzorců chování HCP.

UPOZORNĚNÍ: NENÁLEPKUJTE SOUKROMÉ OSOBY

Asi už se vám vybavilo pár lidí, na které tento vzorec chování sedí. Můžete-li, **vůbec jim neříkejte, že je pokládáte za HCP!** Pokud takoví skutečně jsou (a většina z nás zná někoho, u koho má podezření, že má tento problém), budou vás nenávidět za to, že jste si to dovolili říct, a pravděpodobně z vás udělají svůj další terč obviňování.

Rád bych zdůraznil, že se HCP nechovají problematicky vědomě. Osobnost každého je výslednicí tří základních formujících faktorů. Během dětství a dospívání nad nimi nemáme kontrolu. Je obtížné říct, který z nich hrál větší roli při vývoji kohokoli, nicméně u HCP se zpravidla jedná o následující kombinaci:

- **Vrozené genetické předpoklady.** Ty mohou být součástí lidské genetické výbavy, protože určité znaky bývaly výhodné v minulosti – například vysoce konfliktní charakter v době války.
- **Zkušenosti z raného dětství.** Mohou zahrnovat zneužívání, nebo třeba jen absenci hranic. Ztráta jednoho rodiče, separace od něj v raném věku či nejistá vazba k jednomu z rodičů mohou mít zničující účinky.
- **Kulturní prostředí.** Existují názory, že dekáda, ve které jste se narodili, formuje vaši osobnost stejně jako vaše rodina. Posledních několik desetiletí přispělo ke zvýšení kultury narcismu svým zaměřením se na jedince, používáním elektronických přístrojů a nadměrným soustředěním na sebeúctu.¹⁵

To znamená, že bychom měli s HCP soucítit. Zároveň jim musíme nastavit pevné hranice, abychom se před jejich chováním ochránili.

Klíčem k tomu je přizpůsobit své vlastní chování a nepokoušet se změnit to jejich. Vyhněte se tomu, že jim budete říkat, co si o nich ve skutečnosti myslíte, nebo že se budete neustále vracet k tomu, co bylo. Zaměřte se na přítomnost, například na své vlastní volby a směřování. A hlavně si je nevybírejte za partnery, vedoucí týmu, šéfy nebo komunální (či národní) lídry.

Proč je v dnešní době v politice tolik HCP?

Napadají mě minimálně dva důvody:

HCP mohou být starostové, guvernéři nebo prezidenti. Někteří vysoce konfliktní lidé touží stát se přímo králi (nebo královkami). HCP jsou silně přitahováni slávou, uspokojením a potvrzením spjatými s tím, že jsou zvoleni, a chtějí získat, mít a vykonávat absolutní moc. Libují si hlavně v tom, že z pozice síly mohou veřejně očerňovat, trestat nebo zničit kohokoli, koho považují za svého nepřítele. Milují konflikt – celý ten proces nepřátelství. Nejvíce ze všeho však chtějí *vítězit a dominovat*, aby každý *věděl*, že právě oni zvítězili, že jsou pány světa.

Chtějí vládnout pevnou rukou. Chtějí být tím, na koho si nikdo netroufne. Tím, koho každý miluje – nebo aspoň vždy poslechne nebo se před ním skloní. Chtějí mít moc a slávu. Jsou přitahováni vším, co je k tomuto cíli může přiblížit, nehledě na důsledky, které to bude mít pro ostatní, nebo dokonce pro ně samotné. Vyznačují se *nezvladatelně agresivním chováním*. Jsou v základu autoritářští; vše se točí kolem nich a jejich neomezené moci nad všemi ostatními.

Obzvlášť je přitahuje falešný svět dnešních *vysoce emočních médií*. Tyto platformy (síťové a kabelové televize, Facebook, YouTube